

למידה מרחוק בשעת חירום עקב סגירת מוסדות חינוך עם התפשטות נגיף הקורונה

כחלק מן המאמץ לבלימת התפשטות נגיף הקורונה בישראל נסגרו בתי הספר במערכת החינוך ב-13 במרץ 2020. ב-15 במרץ 2020 הוחלט לסגור גם את גני הילדים, מעונות היום ומסגרות החינוך המיוחד. על רקע ההודעות על סגירת מוסדות החינוך ולקראת דיון בוועדה המיוחדת להיערכות מערכת החינוך והחינוך המיוחד, לרבות לשנת הלימודים הבאה, בנושא "הלימוד המקוון – תכנים, קשיים ומשוב", יוצג להלן מידע עדכני ותמציתי על סגירת מוסדות החינוך במדינות בעולם ועל השימוש של מערכת החינוך בישראל ושל מערכות חינוך בעולם בלמידה מרחוק בזמן משבר נגיף הקורונה.¹

בין הממצאים המרכזיים במסמך זה:

- ❖ כ-186 מדינות בעולם ובהן כ-1.5 מיליארד תלמידים נסגרו בתי הספר בעקבות התפשטות נגיף הקורונה. לסגירת בתי הספר השלכות חמורות על התלמידים ובני משפחותיהם, ובהן הפרעה לרצף הלימודי וחשש לעלייה בשיעור הנשירה וניתוק מלימודים.
- ❖ למידה מרחוק כאשר מוסדות החינוך סגורים מאפשרת שמירה על הרצף הלימודי והפחתת הפגיעה בשגרת הלימודים של התלמידים לצד מתן מענה רגשי לתלמידים וקיום מסגרת חברתית-חינוכית תומכת. מנגד, היא מעוררת בעיות מהותיות כגון החמרת האי-שוויון בין תלמידים, הן בשל פער דיגיטלי והן בשל פערים בין הורים ביכולת לתמוך בילדיהם ולסייע להם. ארגונים בין-לאומיים העוסקים בחינוך, ובהם ה-OECD ואונסק"ו, המליצו לשקול את הסיכון לפגיעה באוכלוסיות החלשות ביותר ואת האמצעים להתמודד עימו כשבתי ספר סגורים ומופעלת למידה מרחוק בשעת חירום.
- ❖ במערכת החינוך יש נהלים מוסדרים להפעלת מוסדות חינוך בשעת חירום, ובתוך כך למידה מרחוק מקוונת. נהלים אלו מגדירים את תפקידיהם של הגורמים השונים במערכת החינוך ובמוסדות החינוך כשבתי הספר סגורים בשעת חירום. עם זאת, הם אינם עוסקים בפירוט במענה לאוכלוסיות מוחלשות במצב זה.
- ❖ סמוך למועד סגירת בתי הספר ב-15 במרץ 2020 החל לפעול מערך מקוון ללמידה מרחוק בבתי הספר בישראל. במערך הלמידה מערכת שידורים לאומית בעברית ובערבית לצד העברת תכנים ומשימות על ידי מורים באמצעות פלטפורמות וכלים דיגיטליים. על פי נתוני משרד החינוך, בשבוע שמ-15 עד 19 במרץ

¹ תודה לחוקר מרכז המחקר והמידע של הכנסת אסף ויניגר על עזרתו בכתיבת המסמך.

השתמשו בתוכן הדיגיטלי שהציע המשרד כ-718,000 תלמידים בממוצע מדי יום, ובשבוע שמ-22 עד 26 במרץ (שבמהלכו הופסקה הלמידה מרחוק בחינוך היסודי) – כ-386,000 תלמידים בממוצע מדי יום. במערכת השידורים הלאומית היו כ-344,000 צפיות בממוצע מדי יום.

❖ עם זאת, מנתוני משרד החינוך לא ברור מה שיעור התלמידים שמתתפים בלמידה מרחוק בקרב התלמידים באוכלוסיות ומגזרים שונים, כיצד ניתן להם מענה, לרבות לתלמידים ולעובדי הוראה שאין להם גישה לאינטרנט ולאמצעים אחרים הנדרשים ללמידה מקוונת מרחוק, וכיצד המשרד פועל למנוע את התרחבות הפערים במערכת החינוך כאשר בתי הספר סגורים.

❖ מרכז המחקר והמידע של הכנסת ערך בדיקה ראשונית של המדיניות בנוגע ללמידה מרחוק כאשר בתי הספר סגורים עקב התפשטות נגיף הקורונה בכמה מדינות בעולם. כמעט בכל המדינות שבדקנו פורסמו הנחיות לשמירת הרצף החינוכי בעת סגירת בתי הספר, אך יש דגשים שונים בהקשר זה. במדינות אחדות, דוגמת הולנד, פינלנד, אירלנד וכמה ממדינות ארצות הברית, האחריות לשמירת הרצף החינוכי מוטלת על צוותי ההוראה של בתי הספר, ולעיתים ניתנת להם גמישות רבה לפעול לפי תפיסתם שלהם בנוגע לצורכי הלמידה של תלמידיהם והמשאבים העומדים לרשותם בהקשר זה. במדינות אחרות, ובהן סין ובריטניה, הלמידה מרחוק נעשית או מתוכננת להיעשות בהכוונה מרכזית יותר, ומעורבותם של צוותי ההוראה בבית הספר פחותה.

1. סגירת מוסדות חינוך ברחבי העולם²

על-פי נתוני אונסק"ו – ארגון החינוך, המדע והתרבות של האו"ם, עד 25 במרץ 2020 הודיעו 186 מדינות בעולם על סגירה מלאה של מוסדות החינוך ושמונה מדינות, ובהן ארצות הברית, קנדה, רוסיה, אוסטרליה וברזיל, הודיעו על סגירה מקומית של מוסדות חינוך.

רוב המדינות שהודיעו על סגירת מערכת החינוך עשו זאת סמוך למועד שבו הודיעה על כך ישראל, בין 15 ל-18 במרץ. סגירת מוסדות החינוך משפיעה על כ-1.5 מיליארד תלמידים ברחבי העולם (שהם כ-87% מן התלמידים בעולם), ובהם כ-2.3 מיליון תלמידים בישראל (מגן הילדים ועד לתיכון).³

השלכות סגירת מוסדות החינוך

על-פי אונסק"ו, אלה ההשלכות העיקריות של סגירת מוסדות חינוך:⁴

- **הפרעה לרצף הלימודי** – מטבע הדברים ההשפעה העיקרית היא פגיעה בשגרת הלימודים של התלמידים במוסדות החינוך. הפרעה זו נוטה להיות חמורה יותר עבור תלמידים מקבוצות אוכלוסייה שאפשרויות הלמידה החוץ-בית-ספרית שלהם מצומצמות יותר.
- **חשש לעלייה בנשירה ובניתוק ומלימודים** – האתגר הכרוך בהחזרתם של תלמידים בסכנת נשירה לביקור סדיר במוסדות החינוך ולמעורבות בלימודים מתגבר כשיש הפסקה ארוכה במהלך שנת הלימודים. בתוך

² UNESCO, [COVID-19 Educational Disruption and Response](#), Last update: March 29th, 2020.

³ אונסק"ו מפרסם מידע גם בנוגע לסגירת מוסדות להשכלה גבוהה (ועל-תיכונית), אשר הלומדים בהם אינם נכללים בנתונים שלעיל.

⁴ UNESCO, "[Half of world's student population not attending school: UNESCO launches global coalition to accelerate deployment of remote learning solutions](#)", March 18th, 2020.

כך צוין כי מוסדות החינוך מספקים לעיתים קרובות סביבה מוגנת לילדים ונוער בסיכון, ובהיעדרה גובר הסיכון הנשקף להם.

- **פערים בין הורים בהתמודדות עם ניהול משימות לימודיות והפעלת למידה מרחוק** עבור ילדיהם, הבאים לידי ביטוי בייחוד אצל הורים שהשכלתם נמוכה יחסית.
- **פער דיגיטלי המשתקף ברמת נגישות שונה של פורטלים חינוכיים ואמצעי למידה טכנולוגיים**, הן מבחינת המידע על זמינותם של אמצעים אלו והן מבחינה טכנית (למשל קיומו של חיבור אינטרנט יציב וגישה למחשב עם יכולת ביצוע פעולות אינטראקטיביות).

2. למידה מרחוק בשעת חירום כאשר מוסדות החינוך סגורים עקב המשבר

למידה מרחוק היא למידה המתקיימת במרחב הדיגיטלי באמצעות כלי תקשורת שיתופיים, אם בליווי ובהנחיה של המורים ואם בלמידה עצמאית. בשעת חירום המחייבת סגירת מוסדות חינוך הלמידה מרחוק מאפשרת שמירה על הרצף הלימודי והפחתת הפגיעה בשגרת הלימודים לצד מתן מענה רגשי לתלמידים וקיום מסגרת חברתית-חינוכית תומכת. מנגד, היא מעוררת קשיים מהותיים כגון החמרת הפערים בין תלמידים, הן בשל פער דיגיטלי והן בשל פערים ביכולת של הורים לתמוך בילדיהם ולסייע להם.

גופים לשיתוף פעולה בין-לאומי בתחום החינוך, ובהם ה-OECD ואונסק"ו, מצביעים על כך שלצד ההזדמנויות שהלמידה מרחוק בשעת חירום עשויה לפתוח לרפורמות בשיטות הלמידה, יש אתגרים ואף סיכונים הטמונים במצב זה, ובייחוד הגדלת הפערים בין תלמידים ממעמדות כלכליים, קבוצות אוכלוסייה ומגזרים שונים.

ה-OECD כתב בפרסום מ-23 במרץ כי המשבר חושף ומגביר את חוסר השוויון הקיים במערכות חינוך, החל מגישה לאינטרנט מהיר ולמכשירי קצה הנדרשים ללמידה מקוונת, דרך הסביבה התומכת הנדרשת להתמקדות בלמידה וכלה בפערים באיכות המורים וההוראה. הוא קורא לשיתוף פעולה בין-לאומי, לשימוש בטכנולוגיות למידה ולהעצמת עובדי ההוראה כדי למתן את השפעות המשבר, בייחוד עבור התלמידים החלשים ביותר ובני משפחותיהם.⁵

אונסק"ו מדגיש אף הוא כי הבידוד וסגירת בתי ספר מגבירים את הפערים ואת חוסר השוויון במערכות החינוך וכי תלמידים מרקע חברתי-כלכלי נמוך פגיעים במיוחד להשלכות המשבר, שכן נוסף על אובדן הזדמנויות ללמידה נמנעת מהם לעיתים קרובות גישה לארוחות המוצעות במערכת החינוך והם נתונים ללחץ כלכלי וחברתי מוגבר. על פי הארגון, בעת סגירת בתי ספר חיוני לשקול את הסיכונים שבהחרפת הפערים ולהתמודד עימם, בין השאר באמצעים האלה:

- התמודדות עם הפער הדיגיטלי, ובכלל זה גישה לטכנולוגיה, מוכנות מורים וקשר בין הורים לבית הספר;

⁵ Andreas Schleicher, Director, OECD Directorate for Education and Skills, [How can teachers and school systems respond to the COVID-19 pandemic? Some lessons from TALIS](#), OECD Education and Skills Today, March 23rd, 2020.

- תכנון פתרונות למידה מכילים הנותנים מענה על הצרכים של כלל הלומדים, ובייחוד תלמידים עם מוגבלויות ולקויות למידה, שעשויים להתקשות במיוחד בלימוד עצמאי ומרחוק. רצוי לשקול לאפשר הזדמנויות מינימליות ללמידה בכיתה בקבוצות תלמידים קטנות עבור תלמידים הנזקקים לכך במיוחד;
- הבטחת מתן ארוחות לתלמידים נזקקים גם כאשר בתי הספר סגורים.⁶

להלן ננסה לבחון אם מערכת החינוך בישראל מתמודדת עם אתגרים אלו, ואם כן – כיצד, ונביא כמה דוגמאות למעבר ללמידה מרחוק כשבתי ספר סגורים בשל התפשטות נגיף הקורונה במערכות חינוך בעולם.

3. למידה מרחוק בשעת חירום במערכת החינוך בישראל

3.1 רקע ומדיניות

מדינת ישראל מורגלת בהתמודדות עם מצבי חירום ביטחוניים, ולכן קיימת במערכת החינוך בישראל תפיסה מגובשת וסדורה של למידה מרחוק בזמן חירום. תפיסה זו מבוססת על ההנחה כי המחויבות של בתי הספר לתלמידים מתחזקת בשעת חירום וכי יש חשיבות רבה בשמירת הקשר בין המורה לתלמידים דווקא בזמנים שבהם אי-אפשר להגיע לבית הספר.

חוזר מנכ"ל משרד החינוך מינואר 2019 בנושא נוהלי שעת חירום במערכת החינוך עוסק בין השאר בהפעלת בתי הספר כמרכזי למידה לשעת חירום, לרבות באמצעות למידה מקוונת מרחוק באמצעות האינטרנט. על פי החוזר, "למידה מקוונת היא אמצעי נוסף המאפשר למערכת החינוך להפעיל את התלמידים מרחוק, כאשר אינם בבתי הספר, באמצעות אתרי האינטרנט הבית-ספריים". בחוזר צוין כי ההנחיות והמידע הנוגעים ללמידה בשעת חירום יועלו לאתר משרד החינוך בשעת חירום, לצד חומרי למידה והפגה מטעם המזכירות הפדגוגית, בהלימה לשכבות הגיל, שיסייעו למורים ולתלמידים בקיום שגרת למידה גם בעיתות חירום. כמו כן הוא מנחה את בתי הספר לפעול ליצירת תקשורת מקוונת ולמידה במרחב הכיתתי המקוון שיופעלו גם במקרה חירום, ובכלל זה פעולות כגון שיח עם התלמידים ופעילות הפגה באמצעות קבוצת דיון סגורה או כלי חלופי לתקשורת מקוונת והפניית התלמידים לביצוע משימה המופיעה במרחב הלמידה הכיתתי. כמו כן נקבעו בחוזר הכנות ללמידה מרחוק, ובכללן הקמת פורטל בית ספרי ושימוש בו בעת הלימודים הסדירים וביצוע תרגילי למידה מרחוק.⁷

משרד החינוך פרסם בראשית שנת 2020 נוהל מפורט המסדיר את הלמידה מרחוק בשעת חירום, [חירום בזמן אמת – נהלים והנחיות להתנהלות ולמידה מרחוק בחירום](#). מטרת הלמידה מרחוק בשעת חירום על פי הנוהל הן מתן מענה לצרכים השונים במערכת החינוך באמצעות הסביבה המקוונת כאשר נמנע מהלומדים להגיע לבית הספר, לרבות מתן מענה רגשי לתלמידים, שמירת קשר עימם וקיום מסגרת חברתית-חינוכית תומכת, מתן מענה מיידי ורלוונטי למצוקות ולחששות העולים עקב מצב החירום, ומן היום השלישי למצב החירום ואילך – קיום פעילויות לימודיות וחברתיות מובנות ומונחות כתחליף ללימודים בכיתה.

⁶ Stefania Giannini, UNESCO Assistant Director-General for Education and Suzanne Grant Lewis, UNESCO-IIEP Director, [Three ways to plan for equity during the coronavirus school closures](#), World Education Blog, March 25th, 2020.

⁷ חוזר מנכ"ל משרד החינוך, [נוהלי שעת חירום במערכת החינוך](#), כ"ו בטבת תשע"ט, 3 בינואר 2019.

בנוהל מוגדרים תפקידיהם של גורמים במוסדות החינוך – מנהלי בתי ספר, מחנכי הכיתות והמורים המקצועיים – בזמן למידה מרחוק. בין השאר מנהל בית הספר נדרש לדאוג כי המערכת הבית ספרית תפעל באופן סדיר ותקיים שגרת למידה גם כאשר הלימודים אינם מתנהלים בבית הספר או בכיתה. על המחנך מוטלת חובה לנהל את הקשר עם התלמידים בעת שגרת לימודים בחירום. בתוך כך מושם דגש על החשיבות של שמירת הקשר הרציף עם ההורים והתלמידים לצורך מעקב אחר התנהלות הלמידה ושמירת הקשר בין התלמידים באמצעות הפעלות חברתיות.

נוהלי משרד החינוך בנושא למידה מרחוק בזמן חירום עוסקים באופן מוגבל מאוד במענה הנדרש לתלמידים מאוכלוסיות שונות ולפערים בין תלמידים בגישה לאמצעים טכנולוגיים הנדרשים ללמידה. בחוזר מנכ"ל משרד החינוך שצוטט לעיל צוין כי בעת הפעלת בית הספר כמרכז למידה גמיש, "בית הספר יביא בחשבון צרכים מיוחדים של קבוצות תלמידים שונות, כגון תלמידי החינוך המיוחד, תלמידים עולים, תלמידים מתקשים וקבוצות אחרות", אך לא מובאות הנחיות ברורות כיצד לעשות זאת.⁸ על פי הוראות נוהל "חירום בזמן אמת", על המנהל למפות באמצעות מחנך הכיתה את הגישה של תלמידים לתקשורת אינטרנט עם תחילת שנת הלימודים ולתת מענה לתלמידים שאינם מקושרים לאינטרנט באמצעות ציוותם לחברים על פי קריטריון של סמיכות אל מקום המגורים או שימוש במרכז למידה אזורי – ספרייה, מתנ"ס וכד'. נהלים אלו חלים על כל מוסדות החינוך במערכת החינוך, לרבות החינוך החרדי והחינוך הערבי, אך אין בהם התייחסות ייעודית למענים הנדרשים לאוכלוסיות האלה.

במסגרת ההיערכות לשעת חירום המוסדרת בנהלים אלו קיים משרד החינוך תרגיל כלל-ארצי ללמידה מרחוק בחירום בשבוע שמ-1 עד 5 במרץ 2020.⁹ תוצאות התרגיל לא פורסמו.

3.2 למידה מרחוק בשעת חירום כאשר מוסדות החינוך סגורים בשל התפשטות נגיף הקורונה

כאמור, ב-13 במרץ 2020 הוחלט לסגור את כל בתי הספר במערכת החינוך, וב-15 במרץ הוחלה ההחלטה גם על גני הילדים והמסגרות לחינוך מיוחד.¹⁰ בד בבד התבקשו הצוותים החינוכיים להמשיך לתת מענה לימודי ורגשי לתלמידים כדי לשמור על הרצף הלימודי. על פי ההנחיות שפרסם משרד החינוך למנהלי בתי הספר, על המנהלים לדאוג להפעלה של שגרת למידה מרחוק באמצעות כלים טכנולוגיים שהמרכזי שבהם הוא מרחב לימוד כיתתי אשר באמצעותו יועברו לתלמידים תכנים ומשימות לביצוע.¹¹ כמו כן פורסמו הנחיות הנוגעות ללמידה מרחוק לתלמידי חינוך מיוחד¹² ולתלמידים בסיכון.¹³

בבתי ספר רבים אכן החלה בימים שלאחר סגירת בתי הספר הפעלתה של למידה מרחוק בשעת חירום. מורי בתי הספר העבירו תכנים ומשימות כיתתיים לצד תכנים שסיפק משרד החינוך. על פי משרד החינוך, בלמידה מרחוק

⁸ שם.

⁹ משרד החינוך, פורטל עובדי הוראה, [למידה מרחוק בשעת חירום – תרגיל ארצי](#), תאריך כניסה: 23 במרץ 2020.

¹⁰ צו בריאות העם (נגיף הקורונה החדש) (הגבלת פעילות מוסדות חינוך) (הוראת שעה), התש"ף-2020.

¹¹ משרד החינוך, פורטל מוסדות חינוך, [למידה מרחוק לתלמידי בתי-הספר](#), תאריך כניסה: 18 במרץ 2020; שמואל אבואב, מנכ"ל משרד החינוך, [אגרת למנהלי בתי הספר](#), 14 במרץ 2020.

¹² רינה כהן, מדריכה ארצית לתקשוב בחינוך המיוחד, ומימי פלצי, מפקחת במינהל הפדגוגי, אגף חינוך מיוחד, "למידה מרחוק בשעת חירום – שירותי תקשוב ותוכן דיגיטלי – תלמידים עם צרכים מיוחדים", 15 במרץ 2020.

¹³ חיים מויאל, מנהל אגף לחינוך ילדים ונוער בסיכון, המינהל הפדגוגי במשרד החינוך, [הפעלת מענים בזמן חירום – אגף א' חינוך ילדים ונוער בסיכון](#), 15 במרץ 2020.

משמשים כלים כגון מפגשי למידה סינכרוניים של המורה וכיתתו; מרחבי למידה דיגיטליים; תוכן דיגיטלי ובו משימות למידה בהיקף של 80% מתחומי הדעת; יחידות תוכן וספרים דיגיטליים ומשימות אוריינות מתוקשבת בתחומי השפה, המדעים, אדם וסביבה וגיאוגרפיה; תוכנות לניהול פדגוגי ומערכת שעות בית ספריים; שיעורים פרטיים ברשת; קורסים ללמידה עצמית; הרצאות מומחים. מנתונים שמסר משרד החינוך עולה כי **בשבוע שמ-15 עד 19 במרץ נעזרו בתוכן הדיגיטלי כ-718,000 תלמידים בממוצע מדי יום, ובשבוע שמ-22 עד 26 במרץ (שבמהלכו הופסקה הלמידה מרחוק בחינוך היסודי) – כ-386,000 תלמידים בממוצע מדי יום.**¹⁴

במקביל השיק משרד החינוך מערכת שידורים לאומית בעברית ובערבית שמשודרים בה מדי יום באתר משרד החינוך ובערוצי הטלוויזיה תכנים המותאמים לתוכניות הלימודים במקצועות הלימוד ולכל שכבות הגיל לפי מערכת שעות קבועה. השידורים מופעלים מ-24 אולפנים – אולפן לכל שכבת גיל בעברית ובערבית – באמצעות מורים מנוסים בתחומי הדעת מ-08:00 בבוקר ועד אחר הצהריים. לתלמידים הניגשים לבגרות במקצועות הבחירה יש מערך שידורים נוסף במקצועות הבחירה – "צו 8 חינוכי". ב-29 במרץ אמורים להתחיל לפעול 12 אולפנים נוספים המיועדים לגיל הרך. על פי משרד החינוך, **מ-15 עד 26 במרץ היו כ-344,000 צפיות בשידורים בממוצע מדי יום.**¹⁵

בשבועיים שמאז סגירת מוסדות החינוך חלו שינויים תכופים במדיניות משרד החינוך בכל הנוגע למחויבות המורים לקיים הוראה מרחוק מביתם בעקבות סיכומים שהושגו בין הסתדרות המורים למשרד החינוך ומשרד האוצר. שינויים אלו גרמו לחוסר ודאות ועוררו ביקורת ציבורית קשה. מ-26 במרץ, לאחר כשבוע שבו הופסקה ההוראה מרחוק של עובדי הוראה חברי הסתדרות המורים, כלל עובדי ההוראה מחויבים בהשתתפות בהוראה מרחוק מביתם. עובדי הוראה חברי הסתדרות המורים יידרשו ללמד תשעה ימים במהלך חופשת הקיץ,¹⁶ ועובדי הוראה חברי ארגון המורים יידרשו לתגבר את ההוראה לתלמידים שניגשים למבחני בגרות ומבחני גמר בחינוך המקצועי גם במבחנים שיתקיימו אחרי סיום שנת הלימודים. הסכמים אלו תקפים עד לסיום חופשת הפסח במוסדות החינוך ב-16 באפריל 2020.¹⁷

נציין כי על פי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, בכ-24% ממשקי הבית עם ילדים בישראל אין אינטרנט וב-15.7% ממשקי הבית אין מחשב ביתי.¹⁸ 21.7% ממשקי הבית היהודיים אינם מנויים על אינטרנט לעומת כ-51% ממשקי הבית הערביים, ופערים דומים נמצאו בבעלות על מחשב ביתי.¹⁹ ממדיניות משרד החינוך בעניין הלמידה מרחוק **לא ברור כיצד ניתן מענה לאוכלוסיות שונות, ובכלל זה לתלמידים ועובדי הוראה שאין להם גישה לאינטרנט ולאמצעים אחרים הנדרשים ללמידה מקוונת מרחוק במסגרת מערכת הלמידה מרחוק של משרד**

¹⁴ משרד החינוך, מינהל תקשוב ומערכות מידע, מענה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 29 במרץ 2020.

¹⁵ שם.

¹⁶ הסתדרות המורים, [חוזרים ללמידה מרחוק](#), 25 במרץ 2020.

¹⁷ ארגון המורים, [ממשיכים ללמד מהבית](#), יום ב', 23 במרץ 2020.

¹⁸ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, נתוני סקר הוצאות משק הבית לשנת 2017, [לקט נתונים לרגל יום הילד הבין-לאומי 2019](#), הודעה לעיתונות, ירושלים, כ' בחשוון תש"ף, 18 בנובמבר 2019.

¹⁹ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, בעלות על מוצרי בידור ותקשורת לפי קבוצת אוכלוסייה ורמת פריפריאליות של יישוב המגורים, 2017, בתוך: [פני החברה בישראל מס' 11](#), פרק 2, עמ' 124.

החינוך, וכיצד המשרד פועל למנוע את התרחבות הפערים בין אוכלוסיות שונות. בהקשר של החינוך החרדי נמצא כי אפשר לקיים למידה מקוונת בשלושה מתוים על פי אפיון בית הספר והתשתיות הקיימות – תשתית מקוונת לתלמידים ולמורים, תקשורת בדוא"ל או מרחב למידה טלפוני – אך לא ידוע באיזו מידה שימש כל מתווה את בתי הספר ואם פתרונות אלו זמינים גם לאוכלוסיות אחרות.²⁰

על פי נייר עמדה של ועדת המעקב לענייני החינוך הערבי יש חסמים מהותיים הפוגעים בזכות התלמידים הערבים ללמידה מרחוק. להערכת הכותבים, כמחצית מן התלמידים הערבים אינם מחוברים בצורה רציפה ללמידה מרחוק, ובאזורים מסוימים לא מתקיימת למידה מרחוק כלל, בין השאר בשל מחסור בתשתיות, מחסור במכשירי קצה מתאימים וחוסר יכולת של הורים לסייע לילדיהם בלמידה.²¹ יושב-ראש איגוד מנהלי מחלקות החינוך ברשויות המקומיות ציין כי אף שמערך הלמידה מרחוק פועל ומשרת תלמידים רבים בעבודה מאומצת של עובדי ההוראה, אין מענה מוסדר מטעם משרד החינוך לתלמידים מאוכלוסיות מוחלשות ולאלו שאין להם גישה ללמידה מקוונת, ורשויות מקומיות הפועלות בהקשר זה עושות זאת באופן מקומי ולעיתים נעזרות בתרומות לשם כך.²²

4. למידה מרחוק בשעת חירום במדינות בעולם

כאמור, סמוך למועד שבו נסגרו מוסדות החינוך בישראל קיבלו החלטה דומה מדינות רבות בעולם. רבות ממדינות אלו החלו במקביל בהפעלת למידה מרחוק עבור תלמידיהן.

אונסק"ו מנהל מעקב אחרי סגירת בתי ספר במדינות בעולם בעקבות התפשטות נגיף הקורונה. הארגון פרסם סקירה המסכמת את אופן ההתמודדות של מערכות חינוך בעולם עם סגירת בתי ספר בעקבות התפשטות הנגיף ומציגה קווים משותפים כלליים למדינות:

- התמקדות בהבטחת רצף חינוכי ובמניעת הפרעות ללמידה ככל האפשר, תוך פתיחת פלטפורמות ללמידה מרחוק או התבססות על מודלים קיימים של למידה מרחוק בשילוב טכנולוגיות במגוון סוגים ורמות. כמעט כל המדינות מעודדות מורים וצוותי חינוך לתמוך בתקשורת עם תלמידים והוריהם באמצעים טכנולוגיים לצד העברת תכנים ומשימות בכלים שונים. במדינות אחדות מועברים תכנים חינוכיים באמצעות הטלוויזיה ובאמצעים אחרים של תקשורת המונים;
- אחד האתגרים המרכזיים בלמידה מקוונת הוא שוויון ההזדמנויות בין תלמידים. הפעולות שנוקטות מדינות שונות בהקשר זה: חלוקה או השאלה של מכשירי קצה לתלמידים נזקקים, הצעת חבילות אינטרנט במחירים מוזלים, מתן אפשרות לתלמידים לקבל חומרי למידה מודפסים ועוד;
- התאמת לוח הבחינות ולוח השנה האקדמי, לרבות קביעת ימי לימודים בחופשת הקיץ;
- הבטחת מתן ארוחות לתלמידים נזקקים והמשך הפעלת תוכניות הזנה בבתי ספר באמצעות חלוקת ארוחות לבתי תלמידים או מתן מענקים לקניית מזון למשפחות שנעזרו בתוכניות האלה;

²⁰ משרד החינוך, [נוהל למידה בחירום/מחוז חרדי תש"ף](#), תאריך כניסה: 29 במרץ 2020.

²¹ ועדת המעקב לענייני החינוך הערבי, [החינוך הערבי בצל משבר הקורונה](#), 25 במרץ 2020.

²² אבי קמינסקי, יושב-ראש איגוד מנהלי מחלקות החינוך ברשויות המקומיות, שיחת טלפון, 29 במרץ 2020.

- התמודדות עם האתגר של הפחתת העול המוטל על ההורים באמצעות תמיכה מן הצוות החינוכי של בתי ספר, לעיתים השארת מספר קטן של בתי ספר פתוחים כדי לתת מענה לילדים שאי-אפשר לטפל בהם בבית, ואם הדבר מתאפשר – ביקורי בית של מורים אצל תלמידים;
- התייחסות לבידוד החברתי ולהשפעתו על מצבם הנפשי של תלמידים. בכמה מדינות מוצע סיוע פסיכולוגי וקו חם לתלמידים המעוניינים בכך.

להלן נביא כמה דוגמאות להפעלת מערכות למידה מרחוק במערכות חינוך בעולם: סין, אסטוניה, איטליה, הולנד, פינלנד, בריטניה וכמה מדינות בארה"ב – וירג'יניה, קליפורניה ומדינת וושינגטון. כפי שנראה להלן, כמעט כל המדינות שבדקנו פרסמו הנחיות לשמירת הרצף החינוכי כאשר בתי הספר סגורים, אך יש דגשים שונים בהקשר זה: במדינות אחדות, דוגמת הולנד, פינלנד, אירלנד וכמה ממדינות ארצות הברית, האחריות לשמירת הרצף החינוכי מוטלת על צוותי ההוראה של בתי הספר, ולעיתים מתאפשרת להם גמישות רבה בבחירת האמצעים לכך על פי התפיסה שלהם לגבי צורכי הלמידה של תלמידיהם והמשאבים העומדים לרשותם בהקשר זה. במדינות אחרות, ובהן סין ובריטניה, הלמידה מרחוק נעשית או מתוכננת בהכוונה מרכזית יותר ומעורבותם של צוותי ההוראה בבית הספר פחותה. במדינות אחדות, ובעיקר במדינות ארצות הברית, ניתנת תשומת לב מיוחדת לצורך במענה שוויוני, ובתי הספר נדרשים להיות מסוגלים לספק למידה מרחוק לכל תלמידיהם ולהביא בחשבון את המשאבים והאמצעים הטכנולוגיים שעומדים לרשות התלמידים.

לפני פירוט המידע יש לסייג ולומר כי הסמכויות להפעלת מערכת החינוך עשויה להיות בידי רמות שונות של השלטון – מדינתי, מחוזי, מקומי וכד' – ולכן עשויים להיות הבדלים מהותיים בין מדינית ובתוך מדינות בלמידה מרחוק בזמן חירום. נוסף על כך, כמו בישראל, גם במדינות אחרות שהחליטו לסגור את מוסדות החינוך חלים כל העת שינויים במדיניות בעניין הלמידה מרחוק בשעת חירום, וכמובן, ייתכן שלא תמיד ההנחיות מיושמות במלואן או בדייקנות. נעדכן את המסמך אם יימצא מידע נוסף בעניין זה.

סין

ב-27 בינואר 2020 הודיע משרד החינוך של סין כי הוא דוחה את פתיחת סמסטר האביב בגני הילדים, בבתי הספר ובמוסדות להשכלה גבוהה, ואת תאריך הפתיחה החדש יקבעו ממשלי החינוך המקומיים על פי הנחיית הרשויות. במהלך חופשת החורף על בתי הספר לספק כלים מתאימים לתלמידיהם כדי לאפשר להם למידה מהבית.²³

כדי לסייע לתלמידים להמשיך בלימודיהם מהבית, משרד החינוך הודיע ב-31 בינואר כי יפתח בעבור תלמידים בכיתות א' עד י"ב "כיתת ענן אינטרנטית לאומית", המאפשרת לימודים מרחוק במגוון תחומי לימוד. הלימודים המקוונים יתבססו על ספרי הלימוד הנפוצים בסין. נוסף על כך, רשת הטלוויזיה החינוכית של סין תשדר את השיעורים הרלוונטיים כדי לתת שירותי חינוך לתלמידים מאזורים כפריים ומרוחקים שאין בהם חיבור לאינטרנט. על פי הודעת

²³ Ministry of Education, The People's Republic of China, [MOE postpones start of 2020 spring semester](#), press release, January 29th, 2020.

המשרד, הפלטפורמה הדיגיטלית תחל לפעול ב-17 בפברואר, המועד שבו חופשת החורף של בתי הספר הייתה אמורה להסתיים.²⁴

במסמך של הבנק העולמי על שימוש רחב היקף בטכנולוגיות למידה לאחר סגירת מוסדות חינוך בתגובה על מגפת הקורונה מובאת סין כדוגמה לשימוש מוצלח בלמידה מקוונת במצב זה. על פי כותבי המסמך, הצלחתה של סין בהפעלת למידה מרחוק נובעת מכמה מאפיינים של מערכת החינוך שלה: תמיכה ממשלתית קודמת בדיגיטציה של חומרי למידה; רמה גבוהה של בעלות על מכשירים וגישה לאינטרנט בקרב הלומדים, בעיקר באזורים העשירים והעירוניים של המדינה; החשיבות הרבה שמיוחסת לחינוך בחברה הסינית; קיומה של קהילה מקומית תוססת של חברות העוסקות בחינוך דיגיטלי, רבות מהן מהגדולות והמובילות בתחומן; מרכזיותן של גישות פדגוגיות שמטפחות שינון ולמידה עצמית שאפשר לשחזר בקלות יחסית באופן מקוון; הניסיון שצברה סין בתחום זה בעת סגירת בתי ספר בזמן התפרצות מחלת הסארס לפני כשני עשורים.²⁵

איטליה

בצו שהוציאה ממשלת איטליה ב-8 במרץ ותקף עד 3 באפריל נקבעו צעדים דחופים להתמודדות עם משבר הקורונה. בצו נקבע בין היתר כי הפעילות במוסדות החינוך תופסק, והוא מטיל על מנהלי בתי הספר להפעיל למידה מרחוק כל עוד המוסדות סגורים, ובתוך כך לשים לב במיוחד לצורכיהם של תלמידים עם מוגבלויות.²⁶ על פי פרסום של ה-OECD, תוכנית החירום המופעלת בתחום החינוך באיטליה כוללת הכשרות מקוונות למנהלים ולמורים בתחום הלמידה מרחוק.²⁷

הולנד²⁸

ממשלת הולנד החליטה לסגור את בתי הספר ואת מרכזי הטיפול בילדים מ-16 במרץ ועד 6 באפריל. משמעות הדבר היא כי לא יתקיימו לימודים בבתי ספר עבור רוב תלמידי החינוך היסודי והעל-יסודי. עם זאת, בתי הספר ומרכזי

²⁴ Ministry of Education, The People's Republic of China, [MOE opens online learning platform to facilitate home study](#), press release, January 31st, 2020.

²⁵ World Bank, [Remote Learning and COVID-19 – The use of educational technologies at scale across an education system as a result of massive school closings in response to the COVID-19 pandemic to enable distance education and online learning](#), revised draft: March 16th, 2020.

²⁶ Government of Italy, [Decree of the President of the Council of Ministers](#), March 8th 2020, Art. 2(m); Italian Ministry of Foreign Affairs and International Cooperation, [FAQs on the Italian Government's #ImStayingHome Decree – Schools](#), March 14th, 2020.

אתר משרד החינוך של איטליה, [הודעה בנושא למידה מרחוק](#), תאריך כניסה: 25 במרץ 2020.

²⁷ OECD, [Education responses to covid-19: Embracing digital learning and online collaboration](#), March 23rd, 2020.

²⁸ Government of the Netherlands, [Temporary closure of schools and childcare centres in strategy to fight coronavirus](#), March 15th, 2020; [The approach to tackling coronavirus in the Netherlands](#), updated: March 23rd, 2020.

הטיפול בילדים יישארו פתוחים עבור ילדים שהוריהם עובדים בתפקידים חיוניים, כגון שירותי בריאות, חינוך, משטרה, תחבורה ציבורית ושירותי כיבוי.

משרד החינוך וארגוני החינוך הגיעו להסכם שלפיו מורים שאינם חולים יגיעו לעבודה ויהיו אחראים לתלמידים שהוריהם עובדים בתפקידים חיוניים. נוסף על כך המורים יארגנו לימודים מרחוק עבור התלמידים שנמצאים בבית. בתי הספר ייתנו עדיפות לתלמידים בחינוך העל-יסודי שמתכוננים לבחינות הגמר שלהם.

אסטוניה

ממשלת אסטוניה החליטה ב-13 במרץ לסגור את כל מוסדות החינוך במדינה ב-16 במרץ, למעט גני הילדים ובתי ספר לתלמידים עם צרכים מיוחדים. ההחלטה על סגירת מוסדות אלו תתקבל באופן פרטני, אך בכל מקרה מומלץ להורים להשאיר את הילדים בבית עד כמה שאפשר. במקביל הוחלט כי יסופקו פתרונות למידה דיגיטליים להוראה מרחוק. תיעשה הערכה מחודשת של המצב בכל שבועיים, ואם יהיה צורך יוחלט על הארכת הלמידה מרחוק. טרם סגירת בתי הספר הונחו המורים והתלמידים להיערך להמשך הלמידה. כמו כן הונחו התלמידים לקחת הביתה את כל חומרי הלימוד הנדרשים להם לצורך למידה מרחוק.²⁹

אירלנד

ב-12 במרץ הודיעה ממשלת אירלנד על סגירת בתי הספר, גני הילדים והמוסדות להשכלה גבוהה במדינה מ-13 עד 29 במרץ.³⁰ ב-24 במרץ הוארכה הסגירה עד 19 באפריל. על פי הודעת משרד החינוך, כדי לצמצם למינימום את השפעת המצב על ההוראה והלמידה יונחו כל בתי הספר להמשיך לתכנן שיעורים, ובמידת האפשר לספק לתלמידים משאבי למידה מקוונים או שיעורים מרחוק. בתי הספר נדרשים להביא בחשבון כי ייתכן שיש תלמידים שאין ברשותם ציוד המאפשר למידה מקוונת, ועליהם להיערך לכך. כמו כן, בתי הספר נדרשים לתעדף שיעורי הכנה לתלמידים שעתידים לגשת לבחינות בגרות.³¹ במכתב של שר החינוך למנהלים ולמורים מ-25 במרץ נכתב כי לרציפות החינוך יש חשיבות קריטית במשבר זה עבור תלמידים בכל שלבי החינוך, ומצופה מכל בתי הספר לוודא כי כל הצוות החינוכי במוסד תורם ומחויב למטרה זו. אף כי בתי הספר סגורים בפני התלמידים, עובדי הוראה שצריכים גישה לכיתות,

²⁹ Republic of Estonia, Ministry of Education and Research, [The Government of Estonia: due to the risk of infection, schools will be moved to distance learning](#), March 13th, 2020.

³⁰ Government of Ireland, Department of Education and Skills, [Covid-19 Statement from the Department of Education and Skills](#), March 24th, 2020.

³¹ Government of Ireland, Department of Education and Skills, [Covid-19 Statement from the Department of Education and Skills](#), March 12th, 2020

לציוד טכני או למשאבי הוראה אחרים יכולים לשהות במבנה בית הספר, ובלבד שהם מצייתים לכללי משרד הבריאות.³²

פינלנד

מערכת החינוך בפינלנד היא מערכת מבוזרת, וניתנת בה מידה רבה של אוטונומיה לרשויות המקומיות ולבתי הספר. חוק החינוך הבסיסי בפינלנד רואה ברשות המקומית את "ספק החינוך" (education provider) ומטיל עליה את עיקר האחריות לניהול בפועל של מערכת החינוך בתחומה.³³

עם התפרצות המגפה המליצה ממשלת פינלנד לספקי החינוך לסגור את כל בתי הספר מ-18 במרץ עד 13 באפריל. הממשלה אימצה כמה המלצות מדיניות עבור גורמים המספקים שירותי חינוך בשלבי החינוך השונים. הומלץ שההוראה וההדרכה בבתי הספר היסודיים ובחטיבות הביניים יאורגנו באמצעות סידורי למידה יוצאי דופן ושבתי הספר יקבלו ההחלטות על סידורים מיוחדים עבור כל תלמיד בנפרד. על אף האמור, בתי הספר יישארו פתוחים עבור תלמידים בכיתות ג' ובכיתות א'-ג' שהוריהם עובדים בענפים חיוניים למשק. בתי הספר יישארו פתוחים גם עבור תלמידים בחינוך המיוחד, אם כי הממשלה ממליצה להשאירם בבית ככל שהדבר מתאפשר. אשר לבתי הספר העל-יסודיים, הממשלה המליצה שההוראה וההדרכה תסופק בדרכים חלופיות בצורה הרחבה ביותר האפשרית, ובכלל זה באמצעות למידה מרחוק וסביבות למידה דיגיטליות, ובמקרים נחוצים – בלמידה עצמאית.³⁴

בריטניה

ממשלת בריטניה הודיעה ב-18 במרץ על סגירת כל מוסדות החינוך במדינה ב-23 במרץ. מוסדות החינוך ימשיכו לתת מענה לילדים של עובדים חיוניים למאבק בהתפשטות הנגיף ולילדים מאוכלוסיות פגיעות, ובהם תלמידים המטופלים על ידי שירותי הרווחה וילדים עם צרכים מיוחדים. במקרים אלו על המוסד החינוכי לשקול מהי הדרך הטובה ביותר להבטיח את הטיפול בתלמיד ואת ביטחונו ואם אפשר לספק חלק מהשירותים החינוכיים או את כולם בבית התלמיד.³⁵

³² Secretary General, Ireland Department of Education and Skills, [Letter to principals and teachers regarding continuity of teaching and learning](#), March 25th, 2020.

³³ [Basic Education Act, 628/1998](#), Amendments up to 1136/2010.

³⁴ Ministry of Education and Culture, [Government policy recommendations for providers of early childhood education and care, pre-primary education, primary and lower secondary education, general upper secondary education, vocational education, higher education, liberal education and basic art education in order to slow down the spread of coronavirus infections](#), March 16th, 2020.

³⁵ UK Department of Education, [Guidance for schools about temporarily closing](#), updated: 27th March, 2020

משרד החינוך לא פרסם הנחיות ברורות בדבר רציפות ההוראה כאשר בתי הספר סגורים. בהנחיות המשרד להורים צוין כי המשרד יפרסם מידע נוסף על האופן שבו הוא מתכנן לתמוך בהורים ולסייע להם בחינוך ילדיהם בבית וכי הוא פועל עם שירות השידור הבריטי וגורמים אחרים לספק משאבים חינוכיים הזמינים לילדים בביתם.³⁶

ארצות הברית

כמעט כל המדינות בארצות הברית (מלבד מיין ואיווה, שבהן נסגרו בתי ספר ברמה במקומית) סגרו את כל בתי הספר לפרקי זמן שונים, משבועות ספורים ועד לסוף שנת הלימודים, כדי להתמודד עם התפשטות נגיף הקורונה.³⁷

משרד החינוך הפדרלי לא הוציא הנחיות מדיניות מפורטות בדבר סגירת בתי ספר או למידה מרחוק בשעת חירום, אך הודיע כי לפי חוק על בתי ספר המקבלים תקציב פדרלי לשמור על זכויותיהם של תלמידים ולהימנע מאפליית תלמידים עם מוגבלויות בעת סגירת בתי הספר והפעלת תוכניות למידה מרחוק בשעת חירום. המשרד הבהיר כי אין בהנחיות אלו כדי למנוע מתן שירותי למידה מרחוק.³⁸

יש הבדלים ניכרים בין מדינות בכל הנוגע להפעלת למידה מרחוק עבור התלמידים. להלן כמה דוגמאות:

מושל מדינת **וירג'יניה** הודיע ב-23 במרץ על סגירת כל בתי הספר וגני הילדים במדינה עד לסוף שנת הלימודים. בתי הספר נדרשים להגדיר את התכנים שלא נלמדו לפני סגירת מוסדות החינוך, ועומדות לפניהם כמה אפשרויות להשלים את הוראתם: למידה מרחוק באמצעים דיגיטליים או אחרים, הוראה בחודשי הקיץ או שינוי תוכנית הלימודים ולוח החופשות של שנת הלימודים הבאה. אם בתי הספר בוחרים בהוראה מרחוק עליהם להבטיח כי במתן שירותי החינוך יובאו בחשבון השוויון בין התלמידים, התמיכה במגוון רחב של תלמידים והבטחת גישה לטכנולוגיה ולחינוך ברמה גבוהה עבור התלמידים, ובכללם תלמידים עם מוגבלויות ולומדי אנגלית. משרד החינוך מעודד את בתי הספר בהנחיותיו להתמקד במתן הכוונה להורים בארגון סדר-היום של הילדים והצעת פעילויות לימודיות שיסייעו בהמשך חשיבה, למידה וחקירה עבור כלל התלמידים.³⁹

במדינת **ווינגטון** הודיע מושל המדינה על סגירת בתי הספר וגני הילדים במדינה ואסר הוראה פנים אל פנים מ-13 במרץ עד 24 באפריל 2020 לפחות. בתקופה זו על בתי הספר להמשיך ולהבטיח אספקת ארוחות בוקר וצוהריים לתלמידים הנזקקים לכך, ועליהם לגבש תוכנית למתן שירותי טיפול בילדים למועסקים בתחום הבריאות והחירום, להעביר לתלמידים בשנת הלימודים האחרונה את התכנים שעליהם ללמוד כדי לעמוד בדרישות הסיום של מערכת החינוך, להציע הזדמנויות למידה לתלמידים ולהמשיך בתשלום שכרם של כלל העובדים.⁴⁰

³⁶ UK Department of Education, [Closure of educational settings: information for parents and carers](#), updated: March 20th, 2020.

³⁷ Education Week, [Map: Coronavirus and school closures](#), Updated: March 27th, 2020.

³⁸ United States Department of Education, [Fact Sheet: Addressing the Risk of COVID-10 in Schools While Protecting the Civil Rights of Students](#), March 16th, 2020.

³⁹ Virginia Department of Education, [Guidance on Graduation Requirements, awarding of credits and continuity of learning](#), Superintendent's Memo 082-20, March 27th, 2020.

⁴⁰ Washington Office of Superintendent of Public Instruction, [Letter to school district superintendents and labor leaders](#), March 17th, 2020.

אשר להבטחת רציפות הלמידה, המפקח על החינוך קבע כי אף שבתי הספר נסגרו, על החינוך להימשך ועל בתי הספר להתחיל במתן שירותי למידה מרחוק לתלמידים לכל המאוחר ב-30 במרץ 2020. עם זאת, על פי ההנחיות, האופן שבו על בתי הספר לעשות זאת מבוסס על גמישות ותקשורת במקום על המדדים הרגילים שבתי הספר נמדדים לפיהם. על צוותי החינוך להעריך ולתכנן כיצד להיענות לצורכי הלמידה של התלמידים ולתמוך ברווחתם, ובתוך כך להביא בחשבון את המשאבים והטכנולוגיות שעומדים לרשות התלמידים. הקווים המנחים שפרסם המשרד בעניין זה: העמדת התלמיד והקשר עימו ועם משפחתו במרכז, תכנון והצעה של תכנים לימודיים במגוון דרכים הזמינות לכלל התלמידים, בחינה מתמדת של אפקטיביות הלמידה בכלים שונים וביצוע התאמות על פי התוצאות.⁴¹

ב-13 במרץ 2020 הורה מושל מדינת **קליפורניה** על סגירת מבני מוסדות החינוך במדינה עד להודעה חדשה בתגובה על מגפת הקורונה. רשויות החינוך המקומיות ימשיכו לקבל תקציב כאשר בתי הספר סגורים כדי שיוכלו להמשיך לתת הזדמנויות חינוכיות ברמה גבוהה לתלמידיהם עד כמה שהדבר אפשרי באמצעות למידה מרחוק או למידה עצמאית, לספק ארוחות לתלמידים נזקקים ולשלם לעובדים. בהנחיות משרד החינוך בדבר למידה מרחוק נקבע כי על רשויות החינוך המקומיות להתחיל לגבש לאלתר תוכנית ללמידה מרחוק עבור תלמידים ולתת הכשרה בעניין זה לעובדי ההוראה.

בנוסף ההנחיות מושם דגש רב על הבטחת שוויון וגישה לכלל התלמידים. על רשויות החינוך המקומיות לשקול שימוש בלמידה מקוונת לצד אפשרויות ללמידה לא מקוונת כאשר הם מגבשים את תוכנית הלמידה מרחוק, שכן לא לכל הילדים והמשפחות יש גישה למכשירי קצה ולאיינטרנט במהירות גבוהה, ובפרט לילדים ולמשפחות בסיכון גבוה ביותר, ובתי הספר עשויים שלא להיות מסוגלים להיענות לצורכיהם של כל התלמידים באמצעות למידה מקוונת בלבד. על פי מידת הזמינות של מכשירי קצה ואיינטרנט בבית לתלמידים, על רשויות החינוך המקומיות להעריך איזו אסטרטגיית למידה מרחוק או למידה מקוונת היא המתאימה ביותר לתלמידיהם ואילו צעדים עליהם לנקוט כדי להבטיח גישה שווה לכלל התלמידים. עוד צוין כי חוקת המדינה אוסרת על רשויות החינוך לחייב תלמידים לרכוש מכשירי קצה או גישה לאיינטרנט כתנאי להשתתפות בלמידה.⁴²

⁴¹ Washington Office of Superintendent of Public Instruction, [Guidance for Long-term School Closures as of March 23, 2020](#), March 23rd, 2020.

⁴² California Department of Education, [Distance Learning – part of the COVID-19 Guidance for K-12 Schools published on March 17th, 2020](#)